Małgorzata Łosiewicz
Beata Czechowska-Derkacz
Katarzyna Bałandynowicz-Panfil

Uniwersytet Gdański wobec wyzwań polityki rozwoju regionu pomorskiego

Sposoby prezentacji w mediach

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Uniwersytet Gdański wobec wyzwań polityki rozwoju regionu pomorskiego

Sposoby prezentacji w mediach

Małgorzata Łosiewicz
Beata Czechowska-Derkacz
Katarzyna Bałandynowicz-Panfil

Uniwersytet Gdański wobec wyzwań polityki rozwoju regionu pomorskiego

Sposoby prezentacji w mediach

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2020

Recenzent
dr hab. Andrzej Nowosad, prof. UJ

Redaktor Wydawnictwa
Katarzyna Ambroziak

Projekt okładki i stron tytułowych
Filip Sendal

Skład i łamanie
Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana ze środków
Prorektora ds. Badań Naukowych Uniwersytetu Gdańskiego
Prorektora ds. Studentów i Jakości Kształcenia Uniwersytetu Gdańskiego
Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego
Instytutu Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-108-6

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel.: 58 523 11 37; 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. 58 523 14 49

Spis treści

Wstęp 11

Rozdział 1. Rozwój regionu Pomorza w dokumentach strategicznych 15
1.1. Rosnące znaczenie regionów w budowaniu przewagi konkurencyjnej kraju . . 16
1.1.1. Region i jego znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego Polski . . 17
1.1.2. Współczesne determinanty rozwoju regionu 22
1.1.3. Procedury wsparcia rozwoju regionów w Polsce 26
1.1.4. Finansowanie rozwoju regionów z wykorzystaniem środków z budżetu Unii Europejskiej 28
1.2. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego jako dokument strategiczny we wspieraniu rozwoju regionu 34
1.2.1. Źródła powstania i czynniki determinujące kształt Strategii 36
1.2.2. Finansowanie rozwoju jako kluczowa determinanta kształtująca Strategię 39
1.2.3. Diagnoza rozwoju społeczno-gospodarczego regionu pomorskiego . . 43
1.2.4. Kierunki zmian Strategii w latach 2000–2020 w kontekście diagnozy województwa oraz determinant finansowych 55

Rozdział 2. Znaczenie szkolnictwa wyższego w województwie pomorskim 63
2.1. Miejsce szkolnictwa wyższego w strategiach rozwoju Pomorza 64
2.1.1. Znaczenie wiedzy i innowacji w rozwoju kraju i regionu 64
2.1.2. Ramy funkcjonowania szkół wyższych w Polsce 67
2.1.3. Szkoły wyższe w Strategii 2000 70
2.1.4. Rola uczelni wyższych w realizacji Strategii 2005 73
2.1.5. Wizja szkolnictwa wyższego w województwie pomorskim w roku 2020 76

2.1.6. Zmiany w podejściu do szkolnictwa wyższego w rozwoju regionu pomorskiego (2000–2020) 79
2.2. Województwo pomorskie na tle krajowej struktury szkolnictwa wyższego . . 80
2.2.1. Rynek usług edukacyjnych szkolnictwa wyższego 81
2.2.2. Studenci i absolwenci 84
2.2.3. Pomorskie szkoły wyższe 88
2.2.4. Ocena jakości pracy pomorskich uczelni 90

Rozdział 3. Rola Uniwersytetu Gdańskiego w rozwoju Pomorza 93
3.1. Specyfika Uniwersytetu Gdańskiego 93
3.1.1. Fundamenty prawne 94
3.1.2. Kadra naukowo-dydaktyczna 96
3.1.3. Rozwój działalności naukowej i badawczej 98
3.1.4. Studia i studenci 113
3.1.5. Współpraca z interesariuszami 115
3.2. Wpływ działalności Uniwersytetu Gdańskiego na rozwój województwa pomorskiego 123

Rozdział 4. Projekty Uniwersytetu Gdańskiego związane z regionem, realizowane ze środków europejskich 127
4.1. Analiza projektów Uniwersytetu Gdańskiego związanych z regionem, zrealizowanych z wykorzystaniem środków unijnych 127
4.1.1. Ogólna charakterystyka realizowanych projektów 127
4.1.2. Obszary o szczególnym znaczeniu dla działań projektowych UG 135
4.2. Projekty realizowane przez Uniwersytet Gdański 140
4.2.1. Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020 140
4.2.2. Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2007–2013 146
4.2.3. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004–2006 154
4.2.4. Sektorowy Program Operacyjny Rozwoju Zasobów Ludzkich 2004–2006 159
4.2.5. PHARE 2001 (2001–2004) 162
4.2.6. PHARE 2002 (2002–2005) 165
4.2.7. Szósty Program Ramowy 2002–2006 166
4.2.8. Piąty Program Ramowy 1998–2002 167

Rozdział 5. Sposoby prezentacji projektów regionalnych Uniwersytetu Gdańskiego w mediach (2011–2018) 173
5.1. Rola i udział pomorskich mediów regionalnych w budowaniu poczucia wspólnoty 173
5.1.1. Zmiany na rynku mediów regionalnych na Pomorzu po 1989 r. 174
5.1.2. Mapa pomorskich mediów regionalnych 175
5.1.3. Udział mediów kaszubskich w promocji regionu 178
5.1.4. Rola mediów regionalnych w promocji projektów Uniwersytetu Gdańskiego 179
5.2. Widoczność Uniwersytetu Gdańskiego w mediach – projekty związane z regionem pomorskim w latach 2011–2018 187
5.2.1. Publikacje o projektach regionalnych UG w liczbach 187
5.2.2. Tematyka i wydźwięk publikacji 194
5.2.3. Polityka informacyjna Uniwersytetu Gdańskiego 207

Podsumowanie 211

Załączniki 214
Załącznik 1. Strategia Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego do roku 2015 215
Załącznik 2. Strategia Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego do roku 2020 243
Załącznik 3. Strategia Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego na lata 2020–2025 253

Bibliografia 263

Spis rycin 275

Spis tabel 277

Szanowni Państwo,

w trudnych, niespotykanych w XXI w. okolicznościach trwającej na świecie pandemii Uniwersytet Gdański obchodzi swoją 50. rocznicę powstania. Jest to okazja do refleksji nad dokonaniami, sukcesami minionych lat, ale przede wszystkim do namysłu nad przyszłością, rolą i miejscem naszej Alma Mater w społeczności lokalnej, krajowej i na arenie międzynarodowej.

Jeśli zadamy sobie pytanie, jakie dzisiaj powinny być uniwersytety, natychmiast narzuca się odpowiedź: realizujące swoją misję kształcenia i prowadzenia badań naukowych na najwyższym poziomie oraz współpracujące z biznesem, otwarte na społeczeństwo i potrzeby lokalnych społeczności.

Strategia Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, która została przyjęta pod koniec 2019 r. na kolejne pięć lat, określa cztery cele strategiczne, wśród których jest społeczna odpowiedzialność uczelni, rozumiana m.in. jako otwartość na potrzeby regionu i zaangażowanie społeczno-gospodarcze. My, przedstawiciele świata nauki, mamy pełną świadomość, że oczekiwania ze strony społeczeństwa i otoczenia gospodarczego dotyczą budowania więzi społecznych, otwartego przepływu wiedzy, technologii i informacji. Myślenie i działanie w kategoriach odpowiedzialności społecznej za rozwój regionu, budowania gospodarki opartej na wiedzy to aspekty, które łączą naukę ze światem biznesu, administracji i społeczeństwem. Udział środowiska eksperckiego UG w opracowywaniu Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego czy też w procesie wyłaniania Inteligentnych Specjalizacji Pomorza to niektóre z przykładów takiego zaangażowania.

Niniejsza publikacja prezentuje rolę Uniwersytetu Gdańskiego w rozwoju regionu pomorskiego. Wskazuje się w niej strategiczne obszary działań ze szczególnym uwzględnieniem projektów realizowanych przez Uniwersytet Gdański związanych z regionem i finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Zawiera m.in. opis projektów, analizę strategicznych dokumentów oraz opracowania statystyczne w czterech kluczowych obszarach: inwestycji w infrastrukturę, kapitał ludzki, ekologię oraz gospodarkę. Autorki książki przedstawiają też zaangażowanie Uniwersytetu Gdańskiego w realizację projektów poprzez media regionalne w zakresie wskazującym na wizerunkowy potencjał Uczelni.

Serdecznie zapraszam Państwa do lektury.

Prof. dr hab. Krzysztof Bielawski
Prorektor ds. Innowacji i Współpracy
z Otoczeniem Społeczno-Gospodarczym

Wstęp

Niniejsza publikacja łączy priorytetowe kierunki rozwoju regionalnego województwa pomorskiego ze strategiami rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego. Jej unikatowym walorem jest ukazanie widoczności informacji na temat projektów UG związanych z regionem, realizowanych w ramach środków europejskich, w pomorskich mediach regionalnych.

Analiza została przeprowadzona na kilku płaszczyznach. Pierwsza dotyczy zmian na Pomorzu w horyzoncie ostatnich dwóch dekad. Badania mają charakter ilościowy i jakościowy i dotyczą rozwoju województwa pomorskiego w kluczowych obszarach budowania przewagi konkurencyjnej regionu. Rozważania te kontynuowane są następnie w odniesieniu do uczelni wyższych, a w szczególności do Uniwersytetu Gdańskiego, którego znaczenie w działaniach województwa należy określić jako istotne i wzrastające.

Druga płaszczyzna rozważań to badanie kluczowych dokumentów strategicznych, dotyczących rozwoju regionu i Uniwersytetu Gdańskiego. Analiza tych dokumentów pozwala na wykazanie nastawienia władz lokalnych i uniwersyteckich do poszczególnych obszarów, w których region i uczelnia, jako podmiot samodzielny, ale też współpracujący, dostosowują strategie rozwoju do bieżących potrzeb oraz długoterminowych celów własnych i całej społeczności Pomorza.

Kolejny wymiar prowadzonej analizy ma wskazać, jak projekty Uniwersytetu Gdańskiego związane z regionem, realizowane ze środków europejskich, wpisują się w ramy spójnego i zrównoważonego rozwoju regionu.

Powyższe charakterystyki skonfrontowano z doniesieniami prasowymi, odnoszącymi się do działalności projektowej Uniwersytetu Gdańskiego. Zamierzeniem Autorek jest wskazanie poziomu zainteresowania wiodących mediów lokalnych inicjatywami podejmowanymi przez gdańską uczelnię w formie realizowanych projektów. Analiza zawartości mediów pozwala na przedstawienie kontekstu prezentowanych informacji, przede wszystkim zaś na wskazanie kluczowych

obszarów zainteresowania mediów niniejszą tematyką. Jest to o tyle istotne, że media, szczególnie o zasięgu regionalnym, w znacznym stopniu kreują wiedzę oraz opinię społeczności lokalnej, co przekłada się też na ocenę interesariuszy rozwoju regionalnego.

Inicjatywy regionalne są współfinansowane ze środków unijnych. Ich znaczenie dla kształtowania kierunków rozwoju regionu nabiera w ostatnich dwóch dziesięcioleciach szczególnej istotności. Z analizy wynika trend usamodzielniania się regionu w działaniach priorytetowych. Województwo pomorskie, jak również podmioty w nim funkcjonujące działają w oparciu o wyznaczone wspólne cele unijne i krajowe, ale jednocześnie coraz bardziej precyzyjnie potrafią diagnozować obszary funkcjonowania, które są najbardziej dla ich rozwoju istotne. Specyfika regionu pomorskiego, jego zasoby ludzkie, środowiskowe, infrastrukturalne predysponują go do szybkiego wzrostu kapitału ludzkiego. Podobnie jest w przypadku Uniwersytetu Gdańskiego, który podjął się roli nie tylko współtwórcy przewagi konkurencyjnej regionu, ale również instytucji współodpowiedzialnej za podejmowanie tego wyzwania.

W toku dokonanych analiz wyznaczono cztery obszary priorytetowe rozwoju regionu. Powtarzają się one zarówno w dokonanej diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej województwa pomorskiego, w jego dokumentach strategicznych dotyczących rozwoju, jak i w analogicznych dokumentach odnoszących się do rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego.

Kluczowe, zdiagnozowane obszary to: infrastruktura, kapitał ludzki, ekologia i gospodarka. Nowelizacje strategii rozwoju regionu i uczelni pozwalają wpisać te działania i cele w prezentowane kategorie badawcze. Wszystkie one wykazują korelację dodatnią, co oznacza, że sprawnie i efektywnie działający region musi być oparty na odpowiedniej infrastrukturze, zapewniającej mu możliwość podejmowania wyzwań zarówno konkurencyjnych, jak i innowacyjnych. Nie byłoby to możliwe w oderwaniu od budowania coraz wyższej jakości kapitału ludzkiego oraz wspierania rozwoju gospodarki, opartej na priorytetowych specjalizacjach Pomorza. Wszystkie te aspekty z kolei nie przenosiłyby się na podnoszenie jakości życia społeczności lokalnej, gdyby nie były mocno osadzone w zbilansowanym środowisku naturalnym. Takie podejście jest widoczne na każdym etapie podjętej w niniejszym opracowaniu analizy. Rosnąca umiejętność instytucji regionalnych do stanowienia celów i określania warunków budowania dobrobytu pozwala na coraz większe uwzględnienie znaczenia kapitału społecznego w harmonijnym rozwoju regionu. Potwierdzają to działalność naukowa Uniwersytetu Gdańskiego i realizowane przez UG projekty regionalne. Kontekst medialny nie pozostaje tu w oderwaniu od tych ustaleń. Największe zainteresowanie media wykazują w odniesieniu do inicjatyw z obszaru infrastruktury. Jest to zrozumiałe ze względu

na spektakularność tego rodzaju działań. Jednak w coraz większym stopniu dostrzegane są również projekty realizowane na rzecz kapitału społecznego.

Łącznie badaniom poddano 34 projekty UG związane z regionem, realizowane ze środków europejskich od 1998 (pierwszy to Piąty Program Ramowy 1998–2020) do 2020 r. (ostatni to Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020). W analizowanych materiałach wybijają się Strategie Rozwoju Województwa Pomorskiego, opracowane i obowiązujące w tym okresie oraz misje i Strategie Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego. Dokumenty te stanowią najważniejsze zbiorcze opracowanie zasad funkcjonowania badanych jednostek w perspektywie wyznaczania i realizacji przyjętych priorytetów. W badaniach wykorzystano również raporty oraz dane z wiodących instytucji statystycznych w kraju i za granicą. Opracowanie ma charakter naukowy, zostało podparte pogłębioną analizą literatury przedmiotu, w szczególności w zakresie rozwoju regionalnego i znaczenia uczelni wyższej w kształtowaniu dobrobytu społecznego.

Celem publikacji jest umiejscowienie Uniwersytetu Gdańskiego na tle przemian regionalnych wynikających z realizacji przez uczelnię projektów finansowanych ze środków europejskich. Istotnym komponentem badań jest ukazanie kontekstu medialnego przemian regionalnych.

Postawiono siedem hipotez badawczych:

(H1) Rozwój województwa pomorskiego przebiega zgodnie z kluczowymi założeniami dokumentów strategicznych.
(H2) Autonomia władz lokalnych realizuje się w kształtowaniu strategii rozwoju Pomorza w oparciu o specyfikę społeczno-gospodarczą regionu.
(H3) Rola szkoły wyższej w kształtowaniu oraz realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego jest znacząca.
(H4) Działalność szkoły wyższej opiera się na zasadach współpracy oraz współodpowiedzialności za otoczenie lokalne.
(H5) Strategie rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego są spójne z polityką władz lokalnych.
(H6) Przekazy medialne na temat regionalnych projektów UG stanowią duży wizerunkowy potencjał dla uczelni.
(H7) Do agendy mediów przebijają się informacje o dużych inwestycjach.

Publikacja powstała w ramach międzywydziałowego projektu Wydziału Nauk Społecznych i Wydziału Ekonomicznego UG z udziałem Biura Zarządzania Projektami Uniwersytetu Gdańskiego, a także zewnętrznego partnera – Instytutu Monitorowania Mediów, jednej z największych w Polsce firm monitorujących media, która przygotowała platformę do badań. Połączenie naukowych prac badawczych z praktycznym podejściem do opisywanej tematyki zaowocowało oryginalnym całościowym opracowaniem, które jest cenne również z punktu

widzenia promocji Uniwersytetu Gdańskiego i jego działań na rzecz rozwoju regionu.

Autorki dziękują pracownikom Biura Zarządzania Projektami UG za merytoryczną pomoc oraz wszystkim działom administracji UG za profesjonalne przygotowanie danych liczbowych. Szczególne podziękowania kierujemy do recenzenta dra hab. Andrzeja Nowosada za nieocenione wskazówki i uwagi.

Rozdział 1
Rozwój regionu Pomorza w dokumentach strategicznych

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 164 pkt 2[1] odwołuje się do samorządu regionalnego, wskazując trójstopniowy podział terytorialny kraju na gminę jako jednostkę podstawową, powiat jako jednostkę lokalną i województwo – jednostkę regionalną[2]. Podstawą podziału zadań, jak również kompetencji pomiędzy szczeblem centralnym i samorządowym, jest poziom zaspokajania potrzeb społeczności lokalnej. Usługi powinny być dostarczane przez te organy, które skuteczniej potrafią je wykonać z punktu widzenia oczekiwań społecznych. Województwo jest największą jednostką samorządu terytorialnego, w znaczeniu regionalnej wspólnoty samorządowej, która została powołana do wykonywania zadań administracji publicznej. Elementami tworzącymi województwo są określona społeczność regionalna i określony obszar kraju. Województwo posiada również osobowość prawną, co pozwala na jego wyodrębnienie w odniesieniu do państwa i pozostałych jednostek samorządu terytorialnego[3]. W niniejszym opracowaniu termin „region" jest stosowany w odniesieniu do województwa[4].

[1] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.).

[2] Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz. U. Nr 96, poz. 603).

[3] P. Antkowiak, *Decentralizacja władzy publicznej w Polsce na przykładzie samorządu terytorialnego*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne" 2011, nr 2, s. 162.

[4] Ze względu na przyjętą w niniejszym opracowaniu terminologię województwo pomorskie będzie utożsamiane z regionem pomorskim oraz z Pomorzem.

1.1. Rosnące znaczenie regionów w budowaniu przewagi konkurencyjnej kraju

Współczesna gospodarka podlega stałym zmianom. Mają one swoje źródło w środowisku społecznym, ekonomicznym, politycznym i naturalnym. Ich intensywność jest dynamiczna, a kierunek trudny do przewidzenia. Jednocześnie rośnie potrzeba kształtowania nowych ścieżek rozwoju państw i całej gospodarki światowej. W tym kontekście coraz większego znaczenia nabierają społeczności lokalne, które w oparciu o współpracę i diagnozę potrzeb oraz potencjału regionu są predysponowane do odgrywania kluczowej roli w rozwoju społeczno-ekonomicznym.

Kontekst ten zauważany jest w teoriach ekonomicznych, szczególnie w neoinstytucjonalizmie, opisanym przede wszystkim w pracach: Douglassa Northa, Stephena Barleya i Pameli Tolbert oraz Waltera Powella i Paula DiMaggio[5]. Nurt nowej ekonomii instytucjonalnej wkomponowuje wyzwania i problemy instytucji w szerszy kontekst funkcjonowania gospodarki[6]. Struktury, sieci powiązań i znaczenie poszczególnych aktorów na arenie samorządności lokalnej to elementy teorii ekonomii instytucjonalnej o szerokim zastosowaniu w strukturach terytorialnych państwa. Stąd istotne zainteresowanie tą koncepcją wykazują nauki polityczne[7]. Neoinstytucjonalizm określa znaczenie instytucji w szerszej perspektywie, jaką na ich kształt i sposób działania wywierają czynniki zewnętrzne, specyficzne dla danej społeczności[8].

Współpraca instytucji, administracji, przedsiębiorstw i społeczeństwa w znaczeniu grupy i osób indywidualnych nadaje nowy wymiar inicjowaniu i wprowadzaniu zmian[9]. Kluczowym elementem neoinstytucjonalizmu jest

[5] D.C. North, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge University Press, Cambridge 2012; S.R. Barley, P.S. Tolbert, *Institutionalization and Structuration: Studying the Links between Action and Institution*, „Organization Studies" 1997, vol. 18, no. 1; *The New Institutionalism in Organizational Analysis*, eds. W.W. Powell, P.J. DiMaggio, University of Chicago Press, Chicago 1991.

[6] Z. Staniek, *Czynnik instytucjonalny w różnych naturach teorii ekonomii*, „Kwartalnik Historii Myśli Ekonomicznej" 2006, nr 2–3. Zwraca na to uwagę także Dominik Antonowicz, który przedstawia „neoinstytucjonalną perspektywę analiz procesów zachodzących w szkolnictwie wyższym". Szerzej na ten temat zob. D. Antonowicz, *Perspektywa neoinstytucjonalna w badaniach nad przemianami szkolnictwa wyższego w Polsce*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe" 2015, nr 1(45), https://pressto.amu.edu.pl/index.php/nsw/article/view/4507 [dostęp: 19.07.2020].

[7] J.G. March, J.P. Olsen, *Elaborating the „New Institutionalism"* [w:] *The Oxford Handbook of Political Institutions*, ed. R.E. Goodin, Oxford University Press, Oxford 2006.

[8] S.R. Barley, P.S. Tolbert, *Institutionalization and Structuration…*, s. 94–96.

[9] D.D. Searing, *Roles, Rules, and Rationality in the New Institutionalism*, „The American Political Science Review" 1991, vol. 85, no. 4, s. 1241.

wspólny cel interesariuszy rozwoju[10]. W tym ujęciu na wiodący plan wysuwa się również czynnik ludzki, kapitał ludzki, kapitał społeczny, budujący społeczeństwo w wymiarze lokalnym. Wykorzystanie narzędzi badawczych z zakresu neoinstytucjonalizmu pozwoli zatem na określenie znaczenia regionu w rozwoju kraju, ale również roli, jaką odgrywają w tym kontekście poszczególni interesariusze lokalni.

1.1.1. Region i jego znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego Polski

Pojęcie regionu jest szeroko definiowane w literaturze przedmiotu. Zwraca się uwagę na jego wieloznaczność oraz nieprecyzyjny charakter. Trudności w zdefiniowaniu tego terminu wiążą się z wieloma zmianami, jakie zachodzą we współczesnym świecie, przestrzeni społecznej, gospodarczej, a także w podejściu geograficznym czy zmianie znaczenia semantycznego słowa „region". Interdyscyplinarność, która jest z reguły zaletą w przestrzeni naukowej, utrudnia jednoznaczne określenie, czym jest region.

Najprostszym ujęciem terminologicznym jest podejście geograficzne, które utożsamia region z określonym obszarem. Cechami determinującymi region jest wtedy położenie geograficzne oraz wspólnota społeczeństwa oparta na spójności językowej, religijnej czy etnicznej. Widoczny jest tu wpływ przynajmniej kilku dyscyplin: geografii regionalnej, polityki regionalnej, socjologii, ekonomii oraz postaw instytucjonalnych. Można zatem powiedzieć, że region jest pewnym obszarem wyodrębnionym pod względem geograficznym, a jednocześnie odróżniającym się od sąsiadujących terenów swoimi cechami naturalnymi lub nabytymi[11]. Jest to jednak nadal zbyt szeroka definicja z punktu widzenia niniejszego opracowania. W systematyzacji tego pojęcia pomocne jest wykorzystanie rozróżnienia trzech kategorii regionu, którego dokonał Kazimierz Dziewoński w latach 60. XX w.[12] W omawianym podziale region traktowany jest kolejno jako narzędzie badania, narzędzie działania i przedmiot poznania, co w całości stanowi podstawę tzw. teorii regionu, pełniącej trzy zasadnicze funkcje: badawczą, poznawczą i aplikacyjną. Mowa jest tu o regionach statystycznych, administracyjnych/planistycznych i tzw. obiektywnych. Kategorie te są odrębne,

[10] E.M. Immergut, *The Theoretical Core of the New Institutionalism*, „Politics and Society" 1998, vol. 26, issue 1.

[11] K. Pająk, P. Dahlke, O. Kvilinskyi, *Determinanty rozwoju regionalnego – współczesne odniesienie*, „Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy" 2016, nr 9, s. 111; A. Szewczuk, *Rozwój lokalny i regionalny – główne determinanty* [w:] *idem*, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 13–15.

[12] K. Dziewoński, *Teoria regionu ekonomicznego*, „Przegląd Geograficzny" 1967, t. 39, z. 1.

jednak silnie od siebie współzależne. W analizach należy pamiętać o wszystkich wspomnianych podejściach[13].

Z punktu widzenia celu tego opracowania w odniesieniu do województwa pomorskiego najbardziej właściwe wydaje się podejście do regionu jako narzędzia działania, czyli do jego funkcji aplikacyjnej. Nie zaprzeczając istotnemu znaczeniu pozostałych dwóch kategorii (funkcji badawczej i poznawczej), które stanowią podstawę do wyróżnienia i badania danego obszaru, region w ujęciu administracyjnym pozwala na podział przestrzeni na jasno sprecyzowane regiony administracyjne kraju odpowiedzialne za politykę regionalną, przy zachowaniu podejścia społeczno-ekonomicznego, czyli obejmującego „całość życia zbiorowości ludzkich"[14] na danym terenie. Jest to zresztą zgodne z teorią instytucjonalizacji politycznej, zwanej też nowym instytucjonalizmem, gdzie system państwa to układ instytucji i powiązań między nimi[15]. Opis regionu w pełni wpisuje się w struktury instytucjonalne w tym znaczeniu. W tym kontekście można zatem przyjąć definicję regionu jako systemu społecznego, stanowiącego jednostkę terytorialnego podziału kraju[16]. Region administracyjny jest kategorią w pełni uzasadnioną, gdyż w obecnych polskich warunkach to właśnie samorządy terytorialne zarządzają instrumentami polityki regionalnej oraz podejmują działania planistyczne i wdrożeniowe w odniesieniu do strategii rozwoju i planowania przestrzennego[17].

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej (1 maja 2004 r.) wpłynęło na konieczność dostosowania się prawa i struktur administracyjnych do wymogów europejskich. Działania te miały miejsce zarówno po akcesji, jak i w okresie przystosowawczym. Mowa tu o europeizacji „funkcjonalnej" w odniesieniu do administracji publicznej, czyli o zmianie procedur w kierunku realizacji wspólnych standardów[18]. Ujednolicanie praktyk w ramach Europejskiej Przestrzeni Administracyjnej doprowadziło do nadania większej wagi strukturom i instytucjom administracji publicznej[19], ale także do przekazania większych uprawnień

[13] *Ibidem*, s. 34–35; A. Szewczuk, *Rozwój lokalny i regionalny…*, s. 15–16.

[14] K. Dziewoński, *Teoria regionu ekonomicznego…*, s. 37.

[15] A.W. Jabłoński, *Instytucjonalne aspekty teorii polityki*, „Teoria Polityki" 2017, nr 1, s. 109–112.

[16] Termin „region" używany jest również w szerszym kontekście, m.in. w znaczeniu regionu geograficznego czy regionów europejskich, regionów świata.

[17] K. Pająk, P. Dahlke, O. Kvilinskyi, *Determinanty rozwoju regionalnego…*, s. 112.

[18] I. Lipowicz, *Europeizacja administracji publicznej*, „Ruch Pracowniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2008, R. 80, z. 1, s. 9.

[19] A. Gołębiowska, P.B. Zientarski, E. Stępień, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej a samorząd terytorialny* [w:] *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego – uwarunkowania prawne i społeczne*, red. A. Gołębiowska, P.B. Zientarski, Kancelaria Senatu, Warszawa 2016, s. 14.

jednostkom lokalnym, w tym regionom[20]. Zresztą przeniesienie decyzyjności na najniższy możliwy szczebel administracyjny jest jedną z kluczowych zasad reorganizacji funkcjonowania rządu, określoną w okresie transformacji ustrojowej Polski w ramach reform zapoczątkowanych w 1989 r. Pozostaje to w kontraście do czasów wcześniejszych, kiedy władze lokalne nie posiadały niezależności funkcjonowania i stanowiły jedynie narzędzie wykonawcze centralnego planowania[21]. Ostatnie analizy pokazują odwrót od decentralizacji. Dzieje się tak przede wszystkim na poziomie finansowania, gdzie władze centralne ponownie przejmują kontrolę, sterując subwencjami i dotacjami lokalnymi. Zjawisko określane jako „pełzająca centralizacja" stanowi obecnie wyzwanie dla niezależności administracji samorządowej[22]. Odwrócenie dotychczasowej tendencji jest widoczne, jednak nadal całościowy obraz, od momentu wprowadzenia zmian ustrojowych, wskazuje na znaczną decentralizację w omawianym zakresie.

Decentralizacja aparatu administracyjnego to konsekwencja przemian w kierunku budowania państwa opartego na Konstytucji, w której istotną rolę przypisuje się jednostkom samorządowym oraz nadawaniu większego znaczenia jednostce administracyjnej i obywatelom[23]. To również zwrócenie większej uwagi na możliwości płynące z zarządzania oddolnego, które w bardziej precyzyjny sposób jest w stanie diagnozować potrzeby swoich mieszkańców i dopasowywać odpowiednie narzędzia, aby im sprostać[24]. Wprowadzenie zmian decentralizacyjnych jest uzasadnione. Skoro administracja w nowoczesnych państwach ma służyć mieszkańcom, a realizowane usługi publiczne mają sprostać ich oczekiwaniom, to podstawową zaletą decentralizacji administracji publicznej jest bardziej efektywne wykonanie zadań powierzonych samorządom. Konsekwencje działań decentralizacyjnych można podzielić na dwie kategorie. Pierwsza dotyczy sprawniejszego funkcjonowania jednostek administracyjnych, łatwiejszego dostępu do informacji i wpływu decyzyjności na jakość dostarczanych usług publicznych. Natomiast druga związana jest z budowaniem i wzmacnianiem

[20] Podobne znaczenie w wymiarze statystycznym ma Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS). Przyjęte kodowanie na poziomie 2 dla Polski właściwie pokrywa się z administracyjnym podziałem Polski na województwa (wyjątek stanowi wyróżnienie regionu warszawskiego stołecznego). Aktualizacja klasyfikacji i dokonany podział mają na celu ułatwienie i harmonizację w zakresie gromadzenia danych statystycznych oraz planowania interwencji na poziomie Unii Europejskiej i jej polityki spójności. Zob. Parlament Europejski, http://europarl.europa.eu [dostęp: 28.06.2020].

[21] A.H. Dawson, *The Transformation of Polish Local Government*, „Public Administration" 1999, vol. 77, no. 4, s. 897.

[22] G. Osiecki, T. Żółciak, *Pełzająca centralizacja. To dlatego dochodzi do starć na linii rząd-samorząd*, „Gazeta Prawna", 5.10.2019; „Mazowsze. Serce Polski" 2019, nr 7–8, www.mazovia.pl [dostęp: 21.06.2020].

[23] P. Antkowiak, *Decentralizacja władzy publicznej…*, s. 156–158.

[24] K. Kokocińska, *Decentralizacja jako ustrojowa zasada relacji pomiędzy organami władzy publicznej*, „Ruch Pracowniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2016, R. 78, z. 2, s. 28.

społeczeństwa obywatelskiego, tj. ze wzrostem świadomości i partycypacji społecznej, demokratyzacji oraz integracji mieszkańców. Oprócz wielu zalet decentralizacji można również wskazać wady tego typu podejścia. Wynikają one jednak nie z samej koncepcji przekazania większych uprawnień niższym szczeblom administracji publicznej, co raczej z procedur jej wprowadzenia. Dotyczą np. zbyt krótkiego okresu przeznaczonego na wprowadzenie zmian, niewystarczająco dobrze przygotowanych organów samorządowych do realizacji powierzonych zadań czy pozornej decentralizacji, związanej jedynie z pozornym (zapisanym) przekazaniem uprawnień bez realnej ich delegacji, sprawowaniem przez administrację centralną zbyt silnej kontroli niepozwalającej na odpowiedni poziom autonomiczności działań lokalnych bądź też przekazywaniem odpowiedzialności bez zabezpieczenia źródeł finansowania powierzonych zadań[25]. W literaturze przedmiotu nie podważa się jednak skuteczności i przewagi pozytywnych konsekwencji decentralizacji nad jej zagrożeniami.

Ograniczona w wyniku kolejnych reform administracyjnych w latach 90. liczba województw doprowadziła do stanu, w którym te większe i zarazem silniejsze regiony (nowe województwa) zostały zobowiązane do realizowania działań w kierunku rozwoju gospodarczego, jak również zarządzania obszarami związanymi z transportem, szkolnictwem wyższym oraz polityką zdrowotną[26]. Jednak, co warto podkreślić, samorząd województwa nie świadczy usług publicznych, lecz wpływa na nie poprzez określanie strategii rozwoju regionalnego, jak również może wchodzić we współpracę z innymi województwami oraz jednostkami samorządowymi wewnątrz województwa w celu realizacji powierzonych zadań (art. 8 i art. 12 u.s.w.). W latach 90. określono także rolę wojewody jako organu realizującego funkcje powierzone mu przez rząd (administrację rządową). Nowy podział administracyjny wprowadził pojęcia gmin jako podstawowych jednostek samorządu terytorialnego oraz powiatów jako ich dalszego podziału. Kolejne działania legislacyjne, o charakterze derogacyjnym i wprowadzającym zmiany, miały na celu usprawnienie funkcjonowania administracji publicznej oraz określenie form finansowania ich działalności. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że decentralizacja władzy państwowej w większym stopniu obejmowała gminy i powiaty niż województwa, jednak te ostatnie również otrzymały szereg kompetencji o charakterze regionalnym[27].

[25] W. Wytrążek, *Decentralizacja administracji publicznej*, „Roczniki Nauk Prawnych" 2004, t. 14, z. 3, s. 109; A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, *Rozwój lokalny i regionalny…*, s. 9.

[26] A.H. Dawson, *The Transformation…*, s. 898. Obecne zadania województwa określa art. 14 ustawy z dnia 8 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r., poz. 1668; dalej: u.s.w.).

[27] W. Wytrążek, *Decentralizacja administracji publicznej…*, s. 93–106.

Publikacja łączy priorytetowe kierunki rozwoju regionalnego województwa pomorskiego ze strategiami Uniwersytetu Gdańskiego. Jej unikatowym walorem jest ukazanie kontekstu medialnego przemian regionalnych, a celem – umiejscowienie Uniwersytetu Gdańskiego na tle przemian regionalnych. Kompleksowa analiza obejmuje zmiany na Pomorzu w horyzoncie ostatnich dwóch dekad, badanie kluczowych dokumentów strategicznych dotyczących rozwoju regionu i Uniwersytetu Gdańskiego oraz badanie medialnej widoczności. Książka przedstawia Uniwersytet Gdański jako uczelnię, która poprzez realizację projektów regionalnych, realizowanych ze środków europejskich, wpisuje się w ramy spójnego i zrównoważonego rozwoju regionu.

„Książka posiada wysokie walory naukowe. Autorki wykazują wysoki poziom umiejętności merytorycznej analizy źródeł w odniesieniu do badanych zjawisk. Czytelnik może zapoznać się nie tylko z rolą Uniwersytetu Gdańskiego w przemianach regionalnych, ale też poznać nowe nurty badań w zakresie neoinstytucjonalnym, medioznawczym i analizy dokumentacji projektowej. Publikacja w wielu kwestiach może być wzorcem do badań dla wszelkich instytucji i organizacji w perspektywie rozwoju regionalnego. Odnajdą ją dla siebie nie tylko ekonomiści czy specjaliści w zakresie zarządzania, lecz także badacze mediów i studenci kierunków studiów w zakresie nauk społecznych. Książka może być przykładem metodologicznym i dokumentowym dla analiz innych podmiotów pod kątem wykorzystania środków unijnych i ich medialnego wydźwięku zarówno w Polsce, jak i w innych krajach UE. Ma ona prekursorski charakter".

Z recenzji dra hab. Andrzeja Nowosada

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-108-6